

ИВАН ГЕНОВ
„ПОПУЛЯРНИЯТ“
ИСТОРИЧЕСКИ РОМАН НА
ГРЕЙВС

chitanka.info

В своя класически труд върху византийската история големият учен Георг Острогорски дава такова определение за същността на византийския свят:

„Римската политическа теория, елинската култура и християнската вяра съставляват главните елементи, определили развитието на Византия.“

Разбира се, това съвсем не означава, че за повече от хиляда години една от доминиращите сили в Европа в политическо и културно отношение е била прост сбор от наследства и чужди заемки. Напротив, Византия като продължител на Римската империя създава собствена цивилизация, успяла не само да съхрани несравнимите ценности на Елада в Рим, но и да остави високи примери на културни постижения. Затова хилядолетието на Византия с не по-малка сила привлича онези, които в историята търсят образа и забележителното.

Един от най-разностранните британски творци на нашия век е Робърт Грейвс (роден в 1895 г. в Уимбълдън). Известен на нашите читатели преди всичко като автор на популярните романи за властвването на император Клавдий, той смята своята поезия за най-доброто си постижение. Тя му донася и избора за професор в Оксфордския университет през 1961 г. Но освен поезия и исторически романи, разглеждащи различни епохи, Грейвс е писал есета, както и един много ценен труд върху старогръцката митология („Гръцките митове“). Превеждал е на английски римските автори Апулей, Лукан, Светоний. Пълната библиография на публикациите му обхваща повече от 120 отделни заглавия. И все пак може да се твърди, че историческата тема е предпочитана от Грейвс. Той използва историята като неизчерпаем извор на сюжети, характери, в нея усеща непрекъснатата нишка на европейската култура, чрез анализа на човешката психология се старее да открива подтика, движил съдбините на народи и епохи. Едва ли може да се твърди, че Грейвс научно изследва периодите на европейската история, които го интересуват. По-скоро, неговият стремеж е да възстанови един цялостен климат, обусловен от човешки стремления и душевност, характерни за даден етап, да определи най-точно според съвременните

представи основните очертания на дадена епоха. Не може да се отрече, че изключително образованият писател основно познава съчиненията на класическата древност и ранновизантийския период. В своите подробности романите му рядко се отклоняват от историческата истина, поне както са я запазили сведенията на съвременниците, дори и тогава, когато Грейвс си позволява по-свободно да тълкува събитията. Понякога изглежда удивителна лекотата, с която той наподобява стила на първоизточниците си, които ползува. И тук е естествено да възникне въпросът: защо все пак Грейвс така старателно запазва традиционните рамки на интерпретацията на фактите и въпреки това произведенията му се възприемат като един вид „измислена“ литература? Не е трудно да намерим отговора. Макар и да е неоспоримо точен и ерудиран, Робърт Грейвс цели преди всичко да създаде една четивна проза и в преследването на тази цел тога е може би още по-старателен, отколкото в примерната си добросъвестност по отношение на фактологията. Неговият разностранен талант, проявил се на практика в почти всички жанрове, носи нещо типично, на пръв поглед противоречиво: от една страна, изпъква несравнимо богатата фантазия на писателя, която от незначителни отломки може да възстановява цели картини, а от друга, навсякъде се налага и неговото чувство за мярка и сдържаност, може би характерно за литературната традиция, чийто последовател е той. Тези качества на прозата на Грейвс, съчетани с усета му за сюжетна композиция, с верния избор на темата, я правят привлекателна и сравнително по-леснодостъпна. Писателят никога не се насочва случайно към епоха, която да послужи за основа на някои негов исторически роман. Той се ориентира към преломни, противоречиви времена в историята на големите цивилизации: Юлиево-Клавдиевата династия поставя началото на императорската епоха в Рим, а дългото Юстинианово владичество (527–565 г.) до голяма степен определя облика на оформящата се вече Византия, която сетне продължава съществуването си още цяло хилядолетие. И ако годините на управлението на наследниците на Октавиан Август в Рим са преди всичко заситени с вътрешни конфликти, то завоеванията на Юстиниановите пълководци, сред които най-прославен е Велизарий, извоюват правото на последователите на Константин Велики да продължат класическите традиции на древността. Робърт Грейвс притежава рядката способност да въвлича в

драматизма на тези времена, успявайки да докаже подобие на човешките стремления от отдавна миналите векове и така да ги направи по-близки. Той привлича читателя, като убедително обосновава крайни страсти, по-често праволинейни, по-рядко противоречиви, почти никога в развитие, но за сметка на това импулсивни, поставени в бързо сменящи се ситуации. Така в историческите романи Грейвс, човешкото поведение, има своите логични мотиви, а сблъсъците стигат до естествен край, непременно настъпил след изминаването на лабиринта на сложната перипетия.

За да разберем доколко има право Робърт Грейвс да избере за целите си епохата на Юстиниановото царуване, достатъчно е да припомним само основното съдържание на различните съчинения на близкия до двора летописец Прокопий: докато „За строежите“ и „За войните“ величавят държавническата и пълководческата далновидност на владетеля и го провъзгласяват за гениален възобновител на старата слава, в апокрифната „Тайна история“, доскоро често обявявана за фалшификат, Прокопий обявява Юстиниан и съпругата му Теодора за същински демони, изпратени да унищожат човешкия род. И никак не е странно, че Грейвс се стреми да представи в почти еднаква степен и двете крайности на византийския писател. Запазвайки представата за императорската двойка, той изгражда образа на Велизарий като най-положителен и активен двигател на събитията. А те наистина следват един решителен момент в европейската история. Това, което довежда до гибелта на Римската империя (поне формално) — нахлуването от всички страни на варварски племена, — трябва да се превърне в сила за Византия чрез тяхното културно и после военно и административно асимилиране, проведено по един забележително целенасочен начин. Единството на християнската църква не се постига (това става трудно, само за определени периоди), но тя също е активен участник в този процес. И страшните преди племена постепенно се превръщат в платени пазители на сигурността на обновената империя.

Няма съмнение, че за да постигне по-голяма близост с изобразяваната епоха, понякога Робърт Грейвс прави и ненужни жертви за сметка на истинската познавателност. Той декларира, че се стреми да използва и съвременните варианти на съответните топоними, но това често довежда до сериозни обърквания (например един древен пълководец не би могъл съгласно този принцип да

премине през Румъния, Югославия и Австрия, за да стигне до Италия — едва ли е нужно имената на съвременни държави да се използват за обозначаване на географски области). Ето защо в българския превод античните имена са уеднаквени, а където е необходимо, са обяснени.

Така с внимателното си насочване към темата и сюжета, съчетано с разказваческата му дарба, Грейвс съумява да изгради роман, съдържащ в себе си всички предпоставки да привлече вниманието. Без да се натрапва, авторът внушава идеята за непреходността на човешките качества и добродетели, за привлекателността на миналото не само като дидактичен пример за съвременника, същевременно писателят се стреми да ни доближи до вековни традиции, които неотстъпно подчертава благодарение на богатата си култура. И неусетно увлечен от майсторски водената сюжетна нишка, безспорно твърде важна за творческата концепция на Грейвс, читателят стига до убеждението за значимостта на този толкова интересен век. Затова едва ли ще бъде погрешно, ако окачествим „Велизарий“ на Робърт Грейвс като „популярен исторически роман“, отдавайки дължимото на всички негови достойнства.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.